

УДК 336.77

Варцаба Віра Іванівна,

доктор економічних наук, професор

Ужгородський національний університет (Україна)

ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ БАНКІВ У ВОЄННИЙ ЧАС

Деструктивні зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на роботу фінансової сфери, зумовлюють низку питань, що вимагають негайного вирішення. З-поміж них особливої ваги набуває проблема прострочення та неповернення кредитів. Непрацюючі сумнівні кредити як фактор дестабілізаційних процесів створюють системні ризики у банківському бізнесі, знижують якість кредитних портфелів, завдають збитків, що на тривалий період гальмує систему перерозподілу капіталу. За час повномасштабної війни проблема обслуговування кредитів постала перед значною кількістю позичальників, адже чимало громадян України залишилися без стабільних джерел доходів та власного майна. А у складі видатків з'явилися такі надзвичайні статті витрат, як: на лікування, евакуацію, фінансову підтримку членів родини без заробітку тощо. Зрозуміло, що за таких умов важко, а іноді й неможливо, виконувати свої кредитні зобов'язання.

Питання управління проблемними кредитами для комерційних банків є ключовим питанням. Зокрема, у 2017 році частка непрацюючих кредитів була на рівні 57 %, у лютому 2022 року банкам вдалося скоротити їх обсяг удвічі: частка склала 26,7 %. Проте, за період війни цей показник знову почав набирати оберти.

Ситуація, що склалася, є значною соціальною та економічною проблемою на рівні держави, тому у березні 2022 року Верховною Радою України прийнято ряд доповнень

та змін до законодавчих актів, які стосуються забезпечення роботи фінансової системи країни на період дії воєнного стану. Основний акцент було зроблено на активізації банками процедури реструктуризації боргів.

Врегулювання процедури реструктуризації на законодавчому рівні є вкрай важливим через ряд причин:

- домовленості щодо реструктуризації між позичальником та кредитором закріплюються у спеціальному документі – плані реструктуризації, тому за невиконання його умов передбачено санкції;

- при реструктуризації може бути застосовано нижчу відсоткову ставку, ніж та, що сформувалася на ринку;

- за домовленістю позичальник може отримати від кредитора додаткове фінансування, що не буде враховуватися при розрахунку нормативу ліквідності банку;

- якщо визначено, що заборгованість буде погашено майном, то кредитор звільняється від сплати ПДВ при його подальшому продажі;

- банк-кредитор має право на відтермінування сплати податку на прибуток від розформування резервів унаслідок реструктуризації;

- банк-кредитор звільняється від штрафів за порушення деяких обов'язкових економічних нормативів НБУ (ліквідності, кредитного ризику, інвестування та лімітів валютної позиції) [1].

Все вищезазначене збільшує привабливість використання процедури фінансової реструктуризації як для боржників, так і для кредиторів.

Із початку введення у дію цього закону банками було проведено реструктуризацію позик на суму понад 80 млрд. грн., що склало 30 % від загального обсягу непрацюючих кредитів. Більша частина операцій реалізована державними комерційними банками, при чому найактивніше використовував процедуру реструктуризації АТ «Ощадбанк»

(56 % від загального обсягу). Враховуючи те, що через війну за прогнозами ВВП скоротиться на третину, а інфляція значно перевищуватиме позначку 5 %, яка передбачається режимом інфляційного таргетування, кредиторам і надалі будуть необхідні інструменти врегулювання процесу погашення заборгованостей [2].

У зв'язку із суттєвим погіршенням фінансового стану фізичних осіб-позичальників за період воєнного стану НБУ подано рекомендації банкам та іншим кредитним установам щодо механізмів реструктуризації заборгованості за споживчими кредитами:

1. На час введення воєнного стану та протягом 30-ти днів після його скасування позичальники за договорами про споживче кредитування не нестимуть відповідальності перед кредитором у разі прострочення виконання зобов'язань.

2. У випадку прострочення виконання кредитних зобов'язань позичальник звільняється від сплати штрафів, пені та інших платежів, які передбачено початковим договором про споживчий кредит.

3. Усі штрафи, пені та інші платежі, нараховані з 24 лютого 2022 року за прострочення виконання боржниками зобов'язань щодо повернення кредиту, підлягають обов'язковому списанню кредитором.

4. Кредиторам заборонено збільшувати відсоткову ставку за користування кредитом, окрім випадків, коли договором передбачено встановлення змінюваної ставки.

5. Запровадження кредитних канікул для боржників не звільняє їх від сплати відсотків за користування коштами, тож їх нарахування кредитором є правомірним [1].

Зазначені кроки з боку кредитних установ дадуть можливість особам, які опинилися у скрутному становищі, тимчасово припинити обслуговування кредитної заборгованості та повернути позику, коли це буде можливим. Зауважимо, що кредитні установи зобов'язані виконувати дані вимоги, адже

наслідком їх недотримання може бути застосування відповідних заходів впливу з боку центрального банку.

Відзначимо, що в січні 2023 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо підтримки позичальників, майно яких було знищено або зазнало пошкоджень внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України», який певною мірою вплине і на трансформацію проблемних кредитів у банківських установах, оскільки дозволяє призупинення за наявності підтверджуючих документів виплат по кредитах фізичних осіб та списання кредиту на житло чи транспортні засоби, що були знищені внаслідок війни.

Таким чином, ціль реалізації процедури реструктуризації ґрунтується на трансформації проблемних кредитів на такі, що виконуються. У цей процес закладається важливий соціально-економічний зміст, який полягає у створенні позитивного інституційного клімату та забезпеченні високої фінансової культури взаємодії між населенням, державою та банками.

Література:

1. Фінансовим установам рекомендовано пропонувати клієнтам-споживачам реструктуризацію заборгованості за споживчим кредитом або кредитні канікули. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansovim-ustanovam-rekomendovano-proponuvati-kliyentam-spojivcham-restrukturizatsiyu-zaborgovanosti-za-spojivchim-kreditom-abo-kreditni-kanikuli>.

2. Шкляр С. Як працює фінансова реструктуризація під час воєнного стану. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/26/690855>.